

- Faka'ofa'ofa e fili mo e aofangatuku kuo ne fakahoko
- Lava 'o 'ilo'I 'a e faikehekehe 'I he fakakaukau mo e me'a mo'oni
- Lava kene fehu'ia ha me'a 'oku talamai 'eha taha matu'otua ko ha faka'osinga ki ha me'a ne hoko

FAKASOSIALE MO FAKAELOTO

- Ong'o'I ta'epau, lotomamahi, faingofua ke liliu hono loto mo 'ene fakakaukau pea pehe mo e ongo 'iate ia
- Loto ke nofo tokotaha pea fakamoleki hono taimi kiate tokotaha pe
- Hoha'a ki he fotunga mo e liliu 'o hono sino
- Kamata ke fakamama'o pea 'ikai ke toe fie fakataha mo e kakai lalahi
- Lava 'o 'ilo'I hono malohinga pea pehe ki hono vaivai'anga
- Kamata ke mahino ki ai 'a e ngaahi fatongia mo e ngaahi ngaue kehekehe 'oku fakahoko he mo'uini
- Manako ke kau atu he ngaahi 'ekitiviti 'oku fakatupu fakakaukau
- Fu'u hoha'a ke sai'ia mai ha taha 'iate ia
- 'E lava ke palopalema 'ene ma'u me'atokoni
- Kei fakafalala pe ki he'ene ongo matu'a ke tataki ia
- Fa'u pe ia 'e ia 'ene ngaahi me'a ke fakahoko fakasosiale mo fakafiefia
- Fakamama'o mei hono fai 'oha ngaue faingata'a

'IKAI 'I HA FANAU 'E LI'EKINA

5770 Fagatogo
Pago Pago, American Samoa 96799
Phone (684) 69 6074
Fax (684) 699 6098

Ko e tohitufani na'e malava ia 'o teuteu'I mei ha tokoni fakapa'anga mei he Potungaue Ako 'a 'Amelika.'Oku ma'u atu 'a e ngofua ke toe hiki ha tatau 'o e ki'I tohitufani.

AMERICAN SAMOA PARENTAL INFORMATION RESOURCE CENTER

Ngaahi Tokoni he Fakalakalaka 'ae Efanau 'i He'enu Tuputupu

Ta'u 12 ike Ta'u 14

Ko e fakalakalaka 'a e tamasi'I ko ha fakahokohoko ia kuopau ke fou ai 'a e ki'I tamasi'I kotoa. Ko e fakahokohoko ko 'eni, 'oku kau ki ai e ako, pea moha ngaahi tefito'I poto taukei hange koe tangutu, 'alu, hopohopo, moe nono'o hono suu. 'Oku ako 'ehe fanau 'a e ngaahi poto taukei ko 'eni pea ui ia ko e fakalakalaka 'I he'enu tuputupu hake lolotonga ha vaha'a taimi pau kuo fokotu'u. Mei he'ene 'I he kinitakateni 'o a'u ki he'ene 'I he ako mau'olunga, 'oku fou atu 'a e to'utupu 'I he ngaahi tu'unga fakalakalaka 'e fa.. 'Oku faka'ilonga'I 'ehe kau mataotao 'a e ngaahi tu'unga ko 'eni koe:

- **Pepe mo Valevale: Ta'u 0 – 2**
- **Teuteu Ako: Ta'u 3 – 4**
- **Teuteu Ke Tamasi'I: Ta'u 5 – 8**
- **Tamasi'I: Ta'u 9 – 11**
- **Teuteu Ke Talavou: Ta'u 12 – 14**
- **Talavou: Ta'u 15 – 18**

Ko e tafa'aki lalahi 'e fa 'o e fakalalakala 'I he tuputupu hake 'a e fanau 'a ia 'oku vakai'I ai 'a 'enau poto taukei koe:

1. Fakatu'asino
2. Fakasosiale mo fakaeloto
3. Fakakaukau
4. Fetu'utaki

Neongo pe 'e faikehekehe 'a e tu'unga 'e fakalalakala ai 'a e ki'I tamasi'I takitaha ko e fakahokohoko 'o e tu'unga 'o 'enau fakalalakala he 'ikai ke faikehekehe ia. Lolotonga ko ia 'oku fu'u matu'aki mahu'inga ke manatu'I koe ki'I ta'ahine pe ki'I tamasi'I takitaha 'oku makehe mo 'I ai 'ene totonu 'iate ia pe, 'e 'I ai e ni'hi 'e faitatau mo kainga 'enau fiema'u mo e me'a 'oku nau mahu'inga'ia ai kae lava ai 'onau lavame'a 'I he'enau fakalalakala. Fakatata'aki 'eni:

- 'Oku fiema'u e fanau ke nau a'usia ha ngaahi fakakaukau lelei 'iatekinautolu pe
- 'Oku fiema'u e fanau kenau a'usia 'a e lavame'a 'I ha fa'ahinga me'a pe tenau fai
- 'Oku fiema'u e fanau kenau hoko 'o fakalalakala 'I he'enau falala pe kiatekinautolu
- 'Oku fiema'u e fanau ketau tokanga kiatekinautolu pea nau tokanga mai foki kiatekitaotolu
- 'Oku fiema'u e fanau kenau foua mo a'usia ha faingata'a
- 'Oku fiema'u e fanau ke tali 'ehe kakai 'o e ngaahi to'u kotoa pea pehe ki he hou'eiki mo e kau ma'u mafai

Ko e ngaahi fiema'u ko 'eni 'oku hokohoko atu pe ia mei he kei valevale 'o a'u ki he ta'u motu'a. 'E kehekehe pe 'a e ngaahi fiema'u 'a e fanau 'o fakatautu ki ho nau ta'u motu'a. Ko e fakalalakala 'a e fanau 'oku fakahoko ia 'I

he'enau ngaahi tu'unga takitaha pea he'ikai ke lava ke tau vakai ki he ngaahi fua lelei kotoa ko 'eni mei he fanau kotoa 'I he fa'ahinga ta'u motu'a tatau pe ko e tu'unga tatau 'o e fakalalakala ko 'eni.

1. Ko e ta'u motu'a 'oku 'ikai ko ha fakafuofua pau ia 'o e tu'unga fakamatu'otua. Tokolahi ha fanau tenau foua ha tu'unga pau hono fakafuofua 'I 'o 'enau fakalalakala ka koe ta'u motu'a tenau fakahoko ai 'a e ngaahi fakalalakala ko 'eni 'e kehekehe lahi 'aupito. Ko ha 'ekitiviti 'a ia 'e lava lelei 'o fakahoko 'eha ki'I tamasi'I 'e taha 'e fu'u matu'aki faingata'a ia ki ha ki'I tamasi'I 'e taha 'I he ta'u motu'a tatau pe.
2. Ko e tupulaki 'e meimei ke 'alu atu ia 'I ha ngaahi tu'unga kehekehe 'I he ngaahi tafa'aki kehekehe 'o e fakalalakala 'I he ki'I tamasi'I fakafo'ituitui. Ko ha ki'I tamasi'I 'oku tu'unga lelei fakatu'asino mahalo pe 'e tu'unga lelei 'I he'etau lau ki he'ene faka'atamai kae to lalo 'I he tu'unga fakaeloto mo e tupulaki fakasosiale. 'E fiema'u e tamasi'I kene a'usia ha ngaahi me'a kehekehe 'I he ngaahi tafa'aki takitaha ko 'eni kene lava 'o a'usia 'a e kakato 'o hono malohi.

FAKATU'ASINO

- Lelei 'ene ma'u me'atokoni
- Fiema'u ke toe lahiane 'a e taimi ke malolo ai
- Manako ke kau ki ha me'a 'oku fai 'oku kau ki ai ha tamaiki tangata pe fefine
- Fiefia ke kau 'I ha va'inga pe sipoti
- Mateuteu ki ha ako 'oku toe mahu'inga ange
- Ngaue 'I hono tefito'I fatongia totonu 'I hono palani mo vakai'I 'oha ngaue na'ane fakahoko

- Ako 'oha ngaahi poto mo ha 'ilo 'I he feohi mei hono ngaahi maheni pe kaungame'a mo ha kakai lalahi

FETU'UTAKI

- Fakahaa'I hono loto mo 'ene fakakaukau 'aki 'ene talanoa mai
- Fiefia 'I hono ngaahi kaume'a he fale hulohula/ paa 'a ia 'oku tokolahi ha kakai matu'otua 'oku nau mamata'I
- Loo ke mavahe ki ha feitu'u 'o tokotaha ai ke to'o atu e ngaahi fakakaukau fakakeivale
- Tuku atu mo ma'u mai ha tokanga
- Fekumi ki ha ngaahi me'a fo'ou
- Fakakaukau lahi ki he fakalalakala 'o 'ene 'ilo mo hono poto fakafo'ituitui
- Vilitaki ke fakamoleki ha taimi ke alea'I ai hono mahu'inga mo ha ngaahi tefito 'o e mo'ui taau

FAKAKAUKAU

- Fakakaukau 'I pe ko e ha ha me'a tene fai he'ene motu'a pe fu'u lahi
- Vakai fakalelei ki he me'a kuo ne ako 'o 'ilo he taimi lolotonga
- Fakalalakala ange 'a e tu'unga 'o 'ene malu'I ia
- Malava 'o faka'aonga 'I 'e ngaahi me'a kuone ako mo 'ilo'I ke tokoni kiate ia
- Lava o 'ilo'I koe me'a 'oku hoko kiate ia he lolotongan 'e lava ke hoko ia 'o 'aonga ki he iku'anga 'o 'ene mo'ui
- Kamata hono fokotu'utu'u mo palani hono kaha'u